

STARI EGIPT

Nekoč v davnih časih je obstajala dežela, ki je nosila ime Egipt. Zgodovina te dežele je razdeljena na številna obdobja, toda najdaljša so bila Staro, Srednje in Novo kraljestvo. V času starega kraljestva, so Egipčani gradili velike kamnite grobnice, po katerih so najbolj znani, imenovane piramide, za katere boste kmalu izvedeli, čemu so bile namenjene.

Kaj je bila egipčanska posebnost?

Prav gotovo Nil, saj je bil za Egipt izrednega pomena. Vsako leto je štiri mesece velikanka Nil poplavljala ves Egipt. Visoka voda, ki je prišla z juga, je nanašala rodovitno plast zemlje in skrbela za preživetje prihodnjih generacij Egipčanov.

Za Egipčane so bile 3 najpomembnejše stvari Nil, njihov kralj in življenje v onostranstvu.

Njihovi kralji so se kasneje tudi imenovali FARAONI.

V vsej zgodovini se je zamenjalo veliko egipčanskih vladarjev oz. faraonov. Nekateri so bili bolj znani drugi manj.

Najbolj znana ženska faraonka je bila gotovo zloglasna vdova HAČEPSUT. Z njo so bili mnogi nezadovoljni, saj je bila ženska. A bila je sposobna in njena želja po oblasti je bila neverjetno močna. Celo tako, da jo je njen sin Tutmozis lahko nasledil šele po njeni smrti, zato se je v njem nabralo veliko sovraštva in je zato njeno ime dal odstraniti z vseh spomenikov.

Naslednji znan faraon je bil Ramzes II., kateremu so rekli tudi Ramzes veliki. Vladal je kar 66 let in zgradil več templjev kot katerikoli drug faraon. Imel je tudi neverjetno število otrok, kar 96 sinov in 60 hčera. Umril je star 86 let, kar je za tiste čase izjemna starost.

Sedaj pa sledi najbolj zanimiv del. Faraon *AMENOFIS*, klicali so ga tudi nori kralj. Ta faraon je zanimiv in nor zato, ker je bil obseden s skoraj nepoznanim bogom sonca *Atonom* in je zagovarjal monoteizem. Zavrnil je čaščenje tradicionalnih bogov in se po šestih letih vladanja preimenoval v *EhnATONA*, kar pomeni '*Atonu je všeč*'.

Glavno mesto je iz Teb preselil v povsem novo mesto, ki ga je dal zgraditi in sicer *Ahet-ATON*. Napisal je znano *Himno sončnemu božanstvu*, ki jo bomo kasneje prebrali. Zaradi svoje obsedenosti je tudi zanemaril svoje dolžnosti, zato je država postala kaos. S svojo obsesijo je šel tako daleč, da je dal z vseh spomenikov odstraniti slike katerikoli drugih bogov, templje pa zaprl. S tem je veliko število svečnikov izgubilo službo. Naposled je umrl, kar je bilo za večino veliko olajšanje. Zapustil je vdovo in 8-letnega sina *TutankATONA*. 3 leta po njegovi smrti je umrla še žena in TutankATON je prišel na oblast. Svečeniki so obudili prejšnje bogove in znova odprli templje.

Svečenik AJ je v dečkovem imenu vladal državi, saj je bil TutankATOn star le 9 let, ko je prišel na oblast. Aj je dal uničiti EhnATONOVO glavno mesto Ahet-ATON in prestolnico vrnil v Tebe. Da bi izbrisali vse spomine na osovražnega kralja Amenofisa oz. EhnATONA so svečeniki otroškega vladarja preimenovali v *Tutankamona*. A njegova življenska pot se je končala že pri 17 letih. Balzamer je rekel, da se mu zdi, da ima Tutankamon poškodovano glavo. Najvišji svečenik Aj je zavrnil preiskavo. Po naglem pogrebu je bil pokopan v Dolini kraljev. Nadzor nad Tutankamonom sta, ko je bil še mlajši imela svečenika Aj in Horemheb a je ta z leti postajal vse težji. Možnost, da bi vladar vso oblast prevzel v svoje roke ju je navdajala z grozo. Pojavlja se vprašanje: Bi lahko ubila Tutankamona? Oba sta z njegovo smrtjo veliko pridobila, saj sta oba postala vladarja. Najprej Aj, po njegovi smrti pa še Horemheb. Tutankamonova smrt je še danes zavita v skrivnost, čeprav so strokovnjaki na podlagi mumije ugotovili, da je Tutankamon res imel počeno lobanjo.

Kot smo zasledili, je bil TUTANKAMON mumificiran. Toda kaj to pomeni? Trupla so vedno mumificirali, saj je to predstavljalo njihovo naslednjo pomembno stvar, varovanje v bogove in posmrtno življenje. Verjeli so, da mumificiranje zaščiti mrtve pred nevarnostmi, ki nanje prežijo v podzemlju. Pomembno je bilo tudi, da trupla ne razpadejo, saj bi bilo tako onemogočeno potovanje duš v posmrtno življenje. Postopek je bil tak, da so jim najprej skozi nos odstranili možgane, saj so bili prepričani, da so brez koristi. Nato so jim izrezali drobovje, pljuča, želodec, srce in jetra, ker so ti organi začeli najprej razpadati. Smrad med delom je bil neznosen, zato so uporabljali razne dišave in kadila. Nato so možgane zavrgli, ostale organe pa obdelali z enako mešanico, kot so jo uporabljali za telo. Telo so umili s to mešanico, ga natrli s soljo in pustili ležati 40 dni. 40 je bilo magično število, hkrati pa sol potrebuje toliko časa, da izsuši telo. Nato so truplo zavili s platnenimi trakovi in ga položili v sarkofag. Temu je sledil pogreb. Včasih so balzamirali tudi kobre, kuščarje, krokodile, bike in celo hrošče.

Balzamirane faraone so pokopavali v ogromnih grobnicah. Faraon Džoser, si je svojo grobnico zamislil v obliki piramide. Njegovi ideji so sledili še drugi faraoni. Najbolj znana in največja je Keopsova piramida, ki je visoka kar 146m in zgrajena iz več kot 2,3 milijona kamnitih blokov. Gradili so jo dobrih 20 let. V notranjosti piramide je bil labirint, ki naj bi preprečeval njihovo ropanje. Vseeno je bilo vseh več kot 80 piramid izropanih, zato so v 16. st. pr.n.š. prišle iz mode in faraone so začeli pokopavati v grobnicah v Dolini kraljev.

V grobnice so ponavadi pisali piramidne tekste. Zidovi grobnic so bili popisani z molitvami in obredi. Teksti naj bi kralju pomagali doseči naslednji svet in mu tam zagotoviti varnost. Pisava, s katero so pisali so bili hieroglifi.

To so slikovni znaki. Nekateri znaki predstavljajo le eno črko, drugi več, ali pa predstavljajo celo besedo. Samoglasniki se niso zapisovali, vendar so bili dodani pri govoru. Za pisanje posameznega hieroglifa je bilo potrebno veliko časa. Tako so Egipčani iz prvotne pisave kmalu razvili krajšo HIERATSKO obliko, ki ji je sledila še krajša demotična pisava za vsakdanjo rabo.

Leta 1799 je francoski vojak Napoleonove vojske v bližini Rashida zraven Nila odkril kamen z napisi, ki so ga kasneje poimenovali Rosetta. Napisi na Rosetti so bili izredno pomembni, ker so z njihovo pomočjo dokončno decifrirali egipčanske hierogliffe. Na Rosetti je bil namreč isti napis izklesan tudi v grščini. Na nekem otoku so našli obelisk z dvojezičnimi napisi, na katerih sta bila omenjena Kleopatra in Tolomej. Francoski zgodovinar Jean-Francois Champollion je v 19. stoletju z njegovo pomočjo razbral napise na Rosetti.

Hierogliffe so pisali na glinene ploščice in na papiruse.

Le te so bili dragi in njegova izdelava zelo zamudna. Postopek njegove izdelave:

Najprej so lupili in rezali stebela papirusa. Narezali so jih na tanke lističe in jih v vrstah polagali drugega čez drugega. Nato so s kladivom tolkli po njih, da jih je rastlinski sok zlepil skupaj. Potem so z zelo gladkim kamnom zgladili površino, nato pa vse kose zlepili v dolg trak in ga skupaj zlepili.

Pisali so s čopiči, ki so jih naredili tako, da se konce papirusovih stebel nacefrali z drgnjenjem. Pomakali so jih v črnilo, ki je bilo iz saj ali rdeče prsti.

Iz tega uvidimo, da je bil papirus za Stare Egipčane zelo pomemben.

Pisali so ponavadi pisarji. Pisarji so bili lahko le moški pod pogojem, da je bil pisar že tvoj oče. Šolanje je bilo zelo težko, začelo se je pri petih letih, trajalo pa je sedem let. Bodoči pisarji so imeli zelo veliko dela in skorajda nič igre. Učitelji so bili zelo strogi in so jih izključili iz šole, če se niso dovolj trudili.

Otroci so se najprej naučili brati in pisati *hierogliffe*, ki jih je bilo približno 700. Najprej so s pisali iz trstja pisali na razbito lončenino, ko so se pa naučili, pa tudi na dragocen *PAPIRUS*.

V šoli so se učili tudi matematiko, pravo, zgodovino, geografijo, toda samo najbolj nadarjeni so se lahko tudi poskusili učiti tehniko in arhitekturo. Ko so končali s šolanjem pri 12 letih, so si morali poiskati delo.

Eno izmed del je bilo tudi svečeniško delo. Kralj je imenoval svečenike, ki so vodili različne verske kulte namesto njega.

Verovanje je bilo v Egiptu zelo pomembno, saj so verjeli v drugi svet in v različne bogove.

Verovali so v ducate različnih bogov in boginj, ki vam jih bova predstavili.

AMON - kralj bogov, sprva bog vetrov in zraka, po združitvi z Rajem vrhovni bog Egipčanov (bog sonca Amon-Ra)

ANUBIS - bog mrtvih, upodobljen s šakalovo glavo

APIS - bog plodnosti v podobi črnega bika, božanstvo v Memfisu

ATON (EHNATON) - bog sonca, življenja in ljubezni, edini bog v času faraona Amenofisa IV.

FENIKS - egipčanska mistična ptica, ki se vsakih 500 let rodi iz lastnega pepela

HATOR - boginja neba, veselja, ljubezni s kravjo glavo

HOR - sin Ozirisa in Izide, bog sonca in neba, upodobljen kot sokol

IBIS - sveta ptica pri Egipčanih, utelešenje boga modrosti

IZIDA - boginja plodnosti, začetnica ved in spretnosti, upodobljena s sončevo ploščo med kravjimi rogovi

MAAT - boginja resnice in pravice

NUT - boginja neba, mati Ozirisa, Izide in Seta

OZIRIS - bog sonca in plodnosti, sodnik mrtvih v podzemlju, Izidin mož in brat, Horov oče; predstavljen kot mumija s krono, zakrivljeno palico in bičem

PTA (PTAH) - stvarnik sveta, zaščitnik umetnikov in rokodelcev, bog mesta Memfisa

RA (RAA) - bog sonca, stvaritev ljudi in bogov, najvišji bog starega Egipta

SERAPIS - bog rodovitnosti, vladar podzemlja

SET - bog vojne in teme, upodobljen kot bojevnik z živalsko glavo, zakrivljenim kljunom in dolgimi ušesi

Verovanje je pa tudi vplivalo na književnost starega Egipta. Razvijala se je v Starem Egiptu od približno 3000 pr. Kr. do leta 332 pr. Kr.. Ohranile so se številne verske himne, oz. hvalnice, ljubezenske in delovne pesmi.

Ena izmed najbolj znanih egipčanskih pesmi je *EHNATONOVA HIMNA SONČNEMU BOŽANSTVU*. Njen sloves je povezan tudi s tem, da je vplivala na nastanek *BIBLIJSKIH PSALMOV*.

Himna je slavospev naravi in soncu, ki daje ljudem življenje, posredno pa tudi himna faraonu, ki je božji namestnik na Zemlji. Pesem je imela glasbeno spremljavo, ki pa nam je ostala neznana prav tako kot vsa ostala glasba Starega Egipta.

V Egiptu so tudi pisali ljubezenske pesmi, ob katerih še dandanašnji zaljubljeni vzdihujejo. So pa izjemno pomemben del Egipčanske književnosti, nastajale so šele v času *Novega kraljestva*.

Prebrali vama bova dve ljubezenski pesmi, ki so skupaj s še petimi pod istim naslovom – *ZAČETEK BESED VELIKE RAZVESELJEVALKE SRCA*-. Nastale so v času 20. dinastije faraonov. Pesmi so dvospevi ljubimca in ljubimke, peli so pa jih ob glasbeni spremljavi in plesu. Razpoloženje v pesmi je zelo raznoliko, motivi so pa že pričakovani – ločenost ljubimcev, hrepenenje, ljubezenska bolečina, slast ljubezni, uživanje-.

Toda v Egiptu niso samo pesnili. Pisali so tudi zgodbe, najstarejše primere pripovedništva v svetovni književnosti. V njih najdemo zametke pravljic, bajk, pripovedk, novel in pustolovskih zgodb. Vplivale so na nadaljnji razvoj pripovedništva v Orientu in Grčiji.

Prebrali vam bova *ZGODBO O DVEH BRATIH*, ki je v nekaterih značilnostih slična z biblijsko pripovedjo o Jožefu in ženi egipčanskega uradnika Potifarja ter s starogrško zgodbo o Fedri, da si boste lažje predstavljali, kako so izgledale staroegipčanske zgodbe.